

Principii de viață monahală după învățătura Starețului Emilianos de la Simonopetra ¹

Ieromonah Macarie Simonopetrul

Starețul Emilianos a fost în ultimii ani unul din principalii responsabili ai reînnoirii vieții monahale pe Muntele Athos și în Grecia în general.

Strălucirea învățăturii sale a devenit evidentă din momentul în care s-a îmbolnăvit (1995), odată cu publicarea cărților, care sunt transcrieri ale învățăturii sale orale pe care a dat-o timp de douăzeci de ani comunității noastre de la Simonos Petra și de la Ormilă. Anterior, era considerat ca fiind un stareț bun și un predicator strălucit, dar puțini oameni, cu excepția familiei noastre duhovnicești, puteau să intuiască profunzimea viziunii sale asupra monahismului.

Această viziune nu era consecința studiilor teoretice, deși încă din copilărie urmărea școala Sfinților Părinți ai Bisericii, ci era mai curând expresia experienței sale personale, a întâlnirii sale cu Dumnezeu.

Schiță biografică

Hrănit din evlavia tradițională a grecilor Asiei Mici, în special de către bunicii săi, care s-au refugiat în 1924 din Iconia, Starețul Emilianos a crescut în Atena, frecventând mediul organizațiilor religioase influențate de pietatea occidentală, care dețineau pe atunci aproape întreg monopolul activităților pastorale ale Bisericii Greciei, și a manifestat de foarte tânăr talent în catehizarea și îndrumarea tineretului. Ajuns la vârsta studiilor uniersitare, după ce a studiat pentru scurt timp la Facultatea de Drept, studii care îi vor folosi ulterior în organizarea mănăstirilor, a urmat studii de teologie la Universitatea din Atena. La sfârșitul studiilor a fost hirotonit preot, în 1961, de către episcopul Dionisie de Trikala, care fusese inițial călugăr la

---

¹ Conferință susținută de Preacuviosul Părinte Macarie Siminopetrul în cadrul manifestărilor „Doxologia – comuniune și filantropie” organizate de Arhim. Teofan Mada în data de 17 octombrie 2015.

Marea Lavră a Sfântului Munte, și care dorea să dea un nou elan monahismului de la Meteora, care se afla în declin peste tot în Grecia postbelică.

Tânărul preot s-a așezat imediat în mănăstirea aproape abandonată a Sfântului Visarion, zisă Doussikon. Acolo s-a simțit dezorientat, fără îndrumător și lipsit de inspirație pentru a-și începe viața călugărească, și și-a exprimat durerea în nopți de rugăciune, ținând moaștele Sfântului Visarion, făcătorul de minuni. Într-o noapte, pe când se afla în pragul disperării, chilia sa a fost luminată de o lumină care nu provenea din nicio sursă vizibilă. Inima și întreaga sa ființă i s-au umplut de această lumină necreată și a căzut în extaz, astfel încât atunci când a intrat în biserică, a îmbrăcat veșmintele și a început Liturghia, nu știa dacă se află în cer sau pe pământ, deoarece era transportat la un alt nivel al vieții. Această Liturghie, pe care nu a uitat-o niciodată, a devenit baza vieții sale ulterioare și a învățaturii sale. Ulterior, de fiecare dată când săvârșea Sfânta Liturghie, ca o veritabilă mistagogie, se putea simți că se afla în extaz, că se găsea într-o altă realitate. A asista la o asemenea Liturghie era cu adevărat o experiență bulversantă, care pentru mulți dintre noi a devenit motivul vocației noastre monahale.

După această experiență, tânărul ieromonah devenise alt om, dobândise în câteva clipe o asemenea experiență a lui Dumnezeu, manifestat în slava Sa, încât răspândea această slavă divină în întreg comportamentul și cuvintele sale. Fiind deja înzestrat cu darul învățării, cuvântul său a dobândit o forță de atracție extraordinară, încât la puțin timp după ce a devenit stareț la marea mănăstire a Schimbării la Față de la Meteora, a creat o mișcare de entuziasm pentru viața duhovnicească în rândul tineretului din regiune. Astfel au început să se organizeze cele două comunități ale noastre, care erau formate din tineri și tinere care îl vedeau pe Stareț ca modelul de urmat și părintele ale cărui tandrețe și învățătură erau garanția drumului lor pentru a-L întâlni pe Hristos.

Treptat, în timpul anilor în care fusese singur la mănăstire, și-a îmbogățit experiența prin studierea intensă a textelor fundamentale ale Tradiției, ale Sfinților Părinți și ale tipicelor mănăstirești, astfel încât viața sa mistică să poată deveni sursa unui nou elan dat monahismului.

Viziunea sa referitoare la monahism este prin urmare, consecința **experienței slavei lui Dumnezeu** care se descoperă în **rugăciunea nocturnă** și în cursul **Sfintei Liturghii**. Aceste trei puncte vor fi axele învățaturii sale.

Mănăstirea ca Biserică

Pentru Starețul Emilianos, fiecare mănăstire este o descoperire a tainei Bisericii în deplinătatea sa. Se identifică cu Biserica. Acesta spunea:

„Viața monahală este o viață universală, căci este viața în Biserică, este o viață care pornește din Biserică, sfârșește în Biserică și care este ea însăși Biserica”².

„Obștea constituie tocmai locul de întâlnire a sufletelor care au același cuget și care și-au propus ca scop al vieții lor practicarea poruncilor evanghelice”³.

Spunea de asemenea:

„Obștea nu este o coabitare rece a indivizilor izolați, ci apropierea sufletelor, drumul comun al persoanelor reunite într-un singur Trup, trăind într-o intensă dragoste fraternă ..., neavând decât o singură inimă și un singur suflet...”⁴.

O mănăstire ortodoxă nu s-a limitat niciodată la o organizație instituțională. Aceasta rămâne întotdeauna un eveniment harismatic și eshatologic, este imaginea Bisericii și pregustare a Împărăției cerurilor.

„Faptul de a locui împreună, în realitatea sa cotidiană și dincolo de ceea ce se vede, este numit adunare sfântă și Biserică. Unită în inima sfinților, aceasta este cortul lor viu și tronul lui Dumnezeu, care ne-a apărut nouă și care sălășluiește în noi”⁵.

În special în timpul slujbelor, care sunt o imagine a doxologiei continue a îngerilor, dar de asemenea în toate activitățile obștii, mănăstirea este o cetate cerească, iar rolul părintelui duhovnic este acela de a face reală această dimensiune, devenind el însuși omul care trăiește în veacul ce va să fie, fără să fie distras de grijile materiale inerente slujirii sale.

Obștea

Reuniți în jurul lui Hristos, care este prezent în mijlocul lor, monahii sunt uniți nu printr-o afecțiune umană sau sentimentală, ci prin legătura comuniunii sacramentale și

---

² Arhimandritul Emilianos, „Viața monahală”, *Cateheze și cuvântări*, vol. II, Ormilă 1998, p. 132.

³ Arhim. Emilianos, „Studiu asupra modului de revenire la vechea administrație canonică a sfințelor mănăstiri și a principiului cenobitismului”, *Cateheze și cuvântări*, vol. I, Ormilă 1995, p. 57.

⁴ Arhim. Emilianos, „Regulament al Sfintei Obști a Ormiliei Halkidiki”, cap. 3, *Cateheze și cuvântări*, vol. I, p. 187.

⁵ Idem, cap. 48, p. 182.

fraterne. Pe când lumea nu oferă decât coexistența indivizilor, care de cele mai multe ori sunt în concurență unii cu alții pentru dobândirea puterii, banilor sau a slavei deșarte, mănăstirea cultivă „persoane”, care își găsesc plenitudinea în comuniunea fraternală „în același loc” (cf. *F. Ap.* 2, 1): tinzând toate spre același scop. Criteriul progresului duhovnicesc va fi deci sporirea în iubire, în acceptarea celui alt, în respectul fratelui și nu în satisfacerea egoismului.

În timp ce viața isihastă poate să ascundă multe înșelări sau dorințe de a ne plăcea nouă înșine, dacă nu este controlată prin ascultarea de un bătrân experimentat și de discernământ, care se dobândește după mulți ani de asceză, viața de obște, atunci când rămâne deschisă acestei dimensiuni a dezvoltării armonioase a persoanelor, oferă garanția experienței Bisericii. Din acest motiv, unul din marii isihăști ai timpului nostru, părintele Efrem de la Kanounakia, obișnuia să spună: „Am petrecut 60 de ani ca pustnic în pustia Sfântului Munte, dar cred în obște!”.

Viața comunitară are avantajul de a permite fiecăruia dezvoltarea darurilor personale în legătură cu ceilalți și de a concura astfel la edificarea întregului Trup al lui Hristos, și aceasta permite de asemenea împlinirea tuturor poruncilor evanghelice, ceea ce ar fi imposibil unei persoane singure.

Criteriul autenticității frăției monahale este, conform Starețului Emilianos, iubirea frățească, care nu se exprimă prin multe cuvinte, ci prin respectul reciproc și recunoașterea celui alt în unicitatea și identitatea sa. Așa cum a subliniat Ava Isaia, căruia Starețul i-a făcut un comentariu lung și luminos, călugării trebuie să-și dea toată silința pentru a nu răni cu nimic conștiința fraților.

Acest principiu îl accentuează de asemenea în *Regulamentul* mănăstirii Ormilă, care este chintesența învățaturii sale

„Inima fiecăruia trebuie să fie deschisă, plină de simplitate, de sinceritate și de tandrețe”⁶.

O dimensiune fundamentală a vieții unei comunități monahale este deci reprezentată de acest efort de a cultiva dragostea în raporturile reciproce. Aceasta era de asemenea tema frecventelor adunări pe care le convoca Starețul, și în cadrul cărora pornea de la evenimente din viața cotidiană – care puteau fi neînsemnate în ele însele – pentru a ne reaminti de aceste principii.

---

⁶ Idem, cap. 41, p. 179.

Cugetul comun

Această comuniune a comunității bisericești care este mănăstirea se exprimă în principal prin cugetul său comun, prin scopul său comun și unitatea de gândire. Starețul reamintește că într-o frăție unde există păreri particulare sau voință proprie, vor apărea în mod necesar tensiuni, dezacorduri și se vor crea tabere opuse. În asemenea condiții monahii nu vor mai putea privi spre cer fără să fie distrași, se vor diviza și într-o zi obștea se va dizolva.

Acest cuget comun nu se dobândește însă o dată pentru totdeauna, dar trebuie să fie permanent cultivat și înnoit, și acesta este rolul principal al starețului sau al stareței.

Starețul și binecuvântarea lui Dumnezeu

Starețul – egumenul sau egumena – deține în mijlocul obștii călugărești locul lui Hristos în mijlocul Apostolilor, nu din cauza virtuții sale personale – deși și aceasta joacă un rol important – ci datorită tainei Bisericii. Slujirea sa este „taină”, după cum este și cea a episcopului în Biserica locală. Rămâne un om cu slăbiciuni, dar ocupă „locul lui Dumnezeu”, este „chip al lui Hristos”⁷, este o icoană vie și din acest motiv, semnele de respect pe care le manifestă monahii nu sunt formale, ci exprimă taina care se împlinește în adunarea monahală.

Starețul Emilianos a acordat o importanță excepțională rolului starețului sau stareței, până într-acolo încât poate fi greșit interpretat, crezându-se că favoriza cultul personalității. Însă nu o făcea deloc! Avea conștiința deplină a fragilității personale a superiorului, dar voia să accentueze caracterul tainic și divin al relațiilor sale cu monahii.

Toate în mănăstire trebuie să aibe loc cu binecuvântarea Starețului, căci aceasta este garanția binecuvântării lui Dumnezeu.

„Binecuvântarea părintelui duhovnicesc sau a egumenului este forța susținătoare a obștii, care abolește voia proprie, care împărtășește cuvântul și judecata lui Dumnezeu și care asigură unitatea”⁸.

Atunci când monahul primește binecuvântarea starețului, aceasta este o comuniune cu voia lui Dumnezeu, a cărei expresie este. Relația dintre stareț și ucenic, plină de încredere reciprocă, este deci un mister divin, care devine loc al acțiunii Duhului Sfânt. Atunci când călugărul merge înaintea starețului pentru a-și mărturisi păcatele, pentru a-și descoperi

---

⁷ Sfântul Vasile cel Mare, *‘Ασκητικάί Διατάξεις*, 22, 4 PG 31, 1409.

⁸ Arhim. Emilianos, „Regulament al Sfintei Obști a Ormiliei Halkidiki”, cap. 41, p. 205.

gândurile, pentru a-și exprima posibilele sale dificultăți, dar și pentru a-i vorbi despre bucuriile și harurile pe care i le dă Dumnezeu, nu se apropie de el ca de un om, ci se prezintă în fața lui ca înaintea tronului lui Dumnezeu, cu îndrăzneală și încredere, căci știe că este iubit și înțeles.

Slujirea cuvântului

Cu excepția sarcinilor sale administrative, starețul este înainte de toate, părintele duhovnicesc al obștii. Această paternitate o exercită în principal prin slujirea cuvântului și a îndumării sufletelor.

Conform vechii tradiții monahale, care se păstrează în Muntele Athos și în Grecia, în general, starețul este în mod normal părintele duhovnic al tuturor călugărilor din obștea sa. Această îndrumare spirituală nu se limitează la mărturisire căci, în marile mănăstiri, această sarcină poate fi delegată altor duhovnici, dar întotdeauna starețul va fi cel care va decide direcțiile principale ale vieții monahului, canonul său de rugăciune, slujirea (diaconia) sa, tipul de relație pe care îl va avea cu frații și cu lumea exterioară, etc. Această relație trebuie să fie dinamică și să însoțească progresul călugărului, să îl susțină în încercări și să fie pârgia care să îl ridice la cer. Starețul este un „antrenor al sufletelor”, care îi întărește pe monahi în lupte vitejești.

Această slujire a cuvântului și a pedagogiei spirituale o exercită pe de o parte în discuțiile particulare regulate cu monahii, dar de asemenea în catehezele comune, pe care le poate susține mai mult sau mai puțin regulat (în sinaxe). Părintele Emilianos avea obiceiul să spună că o mănăstire căreia îi lipsește cateheza vie și care se mulțumește cu simpla observare a Tipicului, este condamnată la decădere morală și moarte spirituală.

Această cateheză nu este însă un învățământ teoretic. Obiectivul ei nu este de a transmite cunoștințe care sunt necesare, dar pe care monahii le pot dobândi prin lecturile lor. Este vorba de a le oferi un cuvânt viu care să constituie energia dinamică a vieții obștii, care să trezească entuziasmul monahilor, amintindu-le de motivele pentru care au renunțat la lume și perspectiva eternității care se deschide înaintea lor.

Această cateheză este deci nervul care animă obștea, în funcție de starea ei reală, pe care doar starețul o poate judeca, în măsura în care păstrează contactul personal cu fiecare dintre călugării săi.

Ascultare și libertate

Ascultarea este desigur prima virtute a monahului și tema principală a învățaturii Sfinților Părinți despre monahism. Dar această ascultare călugărească nu are nimic de a face cu o simplă disciplină sau cu o supunere față de ordinele date.

Călugărul trebuie să asculte fără să cârtească nu numai de stareț, dar și față de oricare frate investit cu autoritate, chiar dacă este mai tânăr decât el, ceea ce adesea este dificil. Prin renunțarea la ideile sale, care pot fi de altfel juste și rezonabile în ele însele, arată că împărtășește „cugetul” obștii.

Ascultarea se exercită mai ales în muncile comune, dar de asemenea în toate celelalte activități. Ea îi permite de a se elibera de părerile sale personale și de „cugetele” sale. De aceasta este considerată temelia rugăciunii lipsite de distragere și avea o importanță considerabilă la Părinți precum Starețul Iosif Isihastul (1959), care era sub acest aspect de o rigoare implacabilă față de ucenicii săi.

Monahul se bucură în slujrea fraților, dar lucrarea sa principală rămâne rugăciunea, atât liturgică cât și personală, căci prin rugăciune exprimă dorul de Dumnezeu.

Rugăciunea liturgică

Cultul liturgic este centrul vieții mănăstirii, care este înainte de toate o „adunare liturgică permanentă”. În Sfântul Munte și în multe mănăstiri, biserica se găsește în centrul clădirilor monahale, și din aceasta încep toate activitățile pentru a reveni în aceasta.

În cadrul cultului monahii nu găsesc doar comuniunea sacramentală în Trupul lui Hristos, ci și împlinirea speranței lor: „Biserica este locul visurilor noastre”, ne spunea frecvent Starețul.

Viața liturgică, deși este primordială și constituie fundamentul, nu este însă singura activitate a mănăstirii și trebuie să se armonizeze cu celelalte slujiri, care dobândesc un caracter liturgic, în conexiune cu cultul (de exemplu, bucătăria).

Starețul sublinia adesea că slujbele trebuie să determine entuziasmul monahilor. Acestea sunt o descoperire a Împărăției lui Dumnezeu și trebuie să mențină în celebrarea lor caracterul eshatologic al bucuriei și încântării în fața Domnului venit în slavă. Acesta este motivul pentru care insista ca la slujbe să cânte corul și nu cântăreți izolați, monofonic.

Rugăciunea personală și privegherea

Dacă slujbele sunt fundamentale pentru viața mănăstirii, trebuie de asemenea să ajute viața personală a monahilor, și se cuvine ca fiecare, în cadrul obștii, să își cultive relația personală cu Dumnezeu și căutarea „singurului lucru de folos”. Chilia monahului este locul întâlnirii sale cu Dumnezeu. Este „cuptorul Babilonului” în care va fi încercat de focul gândurilor, dar care va deveni, cu ajutorul Domnului, un adevărat sanctuar, „locul lui Dumnezeu și poartă a cerului”, de unde va vedea, asemenea Patriarhului Iacov, scara care duce la cer (cf. *Gen. 28, 12*).

Chilia monahală nu este un loc de odihnă, ci arena luptei spirituale și în mod normal nu ar trebui să amintească de nimic din această lume.

În timpul lungilor ore ale nopții, care sunt cele mai favorabile acestei întâlniri zilnice cu Dumnezeu, monahul trebuie să exprime în cel mai bun mod posibil dorul său după Dumnezeu: prin studiul Sfintei Scripturi sau al Sfinților Părinți, unit cu rugăciunea, prin metanii, prin citirea de rugăciuni dar în special a rugăciunii inimii, prin chemarea numelui lui Iisus, care va deveni bucuria sa. Atunci va putea să fie încercat în lupta contra distragerii atenției și a gândurilor viclene, a somnului și lăncezelii. Își va putea arăta lui Dumnezeu neputința sa, implorându-L pe Domnul să îi vină în ajutor.

Întunericul lăuntric, confuzia gândurilor, eventualitatea dificultate chiar de a spune Rugăciunea lui Iisus vor deveni pentru acesta o experiență a „luptei cu Dumnezeu” și aceste dificultăți îi vor aduce bucurie, independent de simțirea sau nu a prezenței lui Dumnezeu în aceste momente dureroase ale luptei. Este bucuria luptei eroice, care se laudă chiar și pentru înfrângerile sale.

Iar atunci când vine clipa pentru a merge la biserică pentru slujba de dimineață, pentru a cânta cu ceilalți frați, monahul aleargă cu căldură, plin de această experiență tainică, care va fi hrană pentru întreaga obște, confirmând faptul că într-o mănăstire nicio zi nu seamănă cu alta și că ascensiunea este permanentă.

Cultul divin în biserică este deci însuflețit și îmbogățit de experiența nevoinței nocturne a fraților care, în sânul obștii, au de asemenea posibilitatea să guste experiența adevăraților isihăști. Și, pe parcursul zilei, relațiile lor reciproce în ascultările mănăstirii, vor oferi multiple ocazii de a dovedi autenticitatea experienței rugăciunii lor nocturne. Și în mod reciproc, bucuria comuniunii fraterne îi va oferi monahului puterea de a suporta, cu harul lui Dumnezeu, eventualele dificultăți pe care le-ar putea întâlni în viața de obște.

Bucuria

Criteriul infailibil care îi permite monahului să înțeleagă dacă sporește realmente în Dumnezeu este bucuria, care îi va umple inima, chiar în ciuda dificultăților și a încercărilor. Este o bucurie plină de certitudinea că se află pe calea cea bună deschisă de sfinți, și că în ciuda slăbiciunii sale, este susținut de harul lui Dumnezeu. Este bucuria care îl face să exclame împreună cu Psalmistul: „Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună!” (Ps. 132, 1). Starețul Emilianos ne asigură că nu conferea tunderea în monahism unui novice dacă acesta nu dovedea o asemenea bucurie, care se dobândește după încercările de a se acomoda vieții de mănăstire și când s-a eliberat de toate legăturile care îl țineau lipit de lume. Voia ca mănăstirea să fie un ansamblu de oameni liberi și veseli, care să simtă că se găseau deja în cer în comuniune cu toți sfinții.

Sinteză între isihasm și viața de obște, cenobitică

Așa cum am menționat la început, deși avea o cunoaștere aprofundată a teologiei patristice privitoare la sfârșitul ultim al omului care trăiește în Hristos, Starețul Emilianos nu era un ideolog. Tinzând cu întreaga sa ființă spre Hristos, care ne este dat în Biserică, fără să își cruțe nici trupul, nici timpul, cu prețul unei asceze extreme, Hristos era totul pentru el, iar noi aveam conștiința deplină că Domnul însuși era Cel care vorbea prin el și ne invita să-L urmăm.

Învățătura sa duhovnicească și principiile după care organiza cele două comunități ale noastre, erau expresia unei experiențe, a unei viziuni a tainei vieții monahale ca desăvârșire a vieții evanghelice. Înțelesese din experiență că cheia învățăturii Sfinților Părinți privitoare la viața monahală se găsea exact în această relație organică și intimă între comunitatea fraternală pe care o oferă obștea și nevoița isihastă a rugăciunii, lucruri care au fost adesea separate în două forme instituționale deosebite în decursul îndelungatei istorii a monahismului ortodox. Viața într-o mănăstire care oferă o asemenea sinteză – desigur întotdeauna imperfectă – poate deveni scena unor nevoițe eroice pentru Dumnezeu și ocazia unui progres constant spre Împărăția care va să vină.

În concepția Starețului Emilianos, oamenii care văd o mănăstire ar trebui să zică: „Iată împreună locuire a lui Dumnezeu cu oamenii!”. Este o „cetate” unde totul este pregătit pentru unirea nupțială a locuitorilor săi cu Dumnezeu Care S-a făcut om pentru ca omul să devină în El fiu al lui Dumnezeu. Este de asemenea un fel de laborator, unde condițiile de viață sunt

izolate de lume, pentru a se ajunge la experiența transformării oamenilor trupești în ființe spirituale și în profeți ai Noului Testament, care să anunțe lumea că promisiunile Evangheliei nu sunt utopice ci reale și astăzi. Aceștia sunt purtători de Dumnezeu, trăiesc împreună purtați de energia divină a dragostei și înțeleg zi după zi că au găsit „mărgăritarul de mult preț”, „comuniunea unei vieți desăvârșite”⁹.

Traducere din neogreacă diac. Florin Toader Tomoioagă

---

⁹ Sfântul Vasile cel Mare, *‘Ασκητικάί Διατάξεις*, 18, 2 PG 31, 1381-1384.